

Négy fordulópont Dr. Kertész Imre címzetes egyetemi tanár, nyugalmazott rendőr dandártábornok életében

A magyar rendészettudomány történetének volt három kimagasló alakja, akik a XX. század második felében éltek és alkottak. Sajnos ezt már múlt időben kell mondani, mert épp a napokban veszítettük el közülük a legutolsót, Katona Gézát is. Déri Pál, aki több évtizeden át a Belügyi Szemle főszerkesztőjeként írta be nevét a történelembe, s harmadikként Kertész Imre.

Kilencven évvel ezelőtt született és 2004-ben távozott az élők sorából. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy életének legutolsó éveit a Belügyi Szemle főszerkesztő-helyetteseként egy munkahelyen tölthettük és még halála előtt két egész napos beszélgetés során hangszalagra rögzíthettem visszaemlékezéseit. E felvételekből, továbbá a gyakori meghitt, baráti beszélgetésekből állítottam össze a tanulmányomat¹.

Zsidó kispolgárból elkötelezett harcos kommunista

Kertész Imre 1926. március 26-án született Hencidán, Hajdú-Bihar megyében. Mai szóval élve alsó-középosztálybeli zsidó kispolgári családból származott. Édesapja magántisztviselő volt, ami különböző cégeknél való könyvelést, pénztárosságot jelentette. Gyakran volt munkanélküli. A család hamarosan Budapestre költözött, ahol is Kertész Imre zsidó felekezeti

---

¹ A tanulmány 2016. április 7-én, az Országos Rendőr-főkapitányság Rendőrségi Igazgatási Központ Auditóriumában, a Kertész Imre emlékkonferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

elemi iskola után gimnáziumba járt. Aki ismerte, annak talán ellentmondásnak tűnik, de tényleg nem volt jó tanuló. Valószínűleg a szorgalmával lehetett baj, mert egy évig még lakatostanoncnak is adták a szülei. Édesapja I. világháborús harctéri sebesülése révén jogosult volt tandíjfizetés nélküli iskolai helyre, de csak akkor, ha gyermeke tanulmányi átlaga elérte a négyes eredményt. Hitt a polgári Magyarország eszméiben, a Felvidék visszatértét versben üdvözte. Ennek a már-már idilli ifjúkornak 1944-ben az érettségi után lett vége, amikor Kertész Imrét származása miatt munkaszolgálatra hívták be. Százada Nyugat-Magyarországon került „bevetésre”, egyebek között a fertőrákosi kőfejtőben. Az ottani viszonyokról nem szívesen beszélt, egyszerűen csak a „szörnyű” jelzőt használta. A front előre törésével Bécsbe romeltakarításra vezényelték, ahonnan két társával megszökött. A háromnapos étlen-szomjan rejtőzésből a Bécset elfoglaló Vörös Hadsereg szabadította meg. Visszavergődve Budapestre egy jó és egy rossz hír várta. Szülei a gettóban túléltek az ostromot és a jobb élelmiszer ellátottságú Debrecenbe költöztek, a rossz viszont, hogy házukat egy bomba földig rombolta. A romok alól kiráncigált egy függőnyt, melyből a szomszéd szabó két inget rögtönzött és egy vonat tetején elindult Debrecenbe. Oda megérkezvén leltárt készített. Betegen, lesoványodva, de túlélte a világháborút és az üldöztetést, szülei éltek, egyszóval boldog volt, s örömét még az sem tudta elvenni, hogy hátizsákját a két új ingével a vonaton ellopták...

Nagy lelkesedéssel vágott bele az új életbe, s még ott Debrecenben belépett a Magyar Kommunista Pártba, amiben annak a biztosítékát látta, hogy megszabadul minden olyan nyűgtől, szörnyűségtől, ami addig kísérte az életét. Harcos kommunista lett. Részt vett a párt szervezésében és nyár végén felutazott Budapestre, hogy régi vágyát teljesítve orvostanhallgatónak jelentkezzen.

A budapesti viszonyok mai szemmel nézve elképzelhetetlenül nyomorúságosak voltak, a menzát a hallgatóknak maguknak kellett megszervezniük, betört ablakú helységekben kellett lakni, tanulni. Imre (a mai hallgatói önkormányzatnak megfelelő) Medikus Kör koalíciós alapon szervezett kommunista titkára lett és aktív, talán túlzottan is aktív közéleti életet élt.

Társaival megszervezték a budapesti vendéglősöknél, hogy minden nap egy medikusnak adjanak ebédet a maradékokból, eljártak valamennyi koalíciós pártnál, így személyesen Rákos Mátyásnál is, hogy biztosítsák az akkora már a Vörös Hadsereg által alaposan lelakott Ludovika Akadémia déli épületét orvosi kollégiumnak. És főleg tüntettek. Egyszer, a Népbíróság épülete előtt személyüknek nagyobb nyomatékot adva fehér orvosi köpenyben egy nem kedvükre való ítélet után ezt skandálták: „Nem boncolunk eleget, fasisztáknak kötelet!”

A mozgalmi élet és az akkori fényes szelek hangulata hozta, hogy a család nélküli egyetemi hallgatók tanulóköröket alkottak, természetesen a pártállásuknak megfelelően, s így Kertész Imrének tanuló társa lett Losonczy Gézának a felesége, Haraszi Marika, és Aczél Györgynek a későbbi felesége, Halmai Zsuzsa.

Magyar medikusból szovjet joghallgató

Így utólag visszatekintve talán nem is csodálkozhatunk rajta, hogy az elkötelezett mozgalmi munka a tanulás rovására ment, s Kertész Imre, akinek alapszervi titkárként példát kellett volna mutatnia, a legnehezebb anatómia vizsgáját folyamatosan halasztotta, ami egy idő után már tarthatatlanná vált, s ezért inkább a pályamódosítás mellett döntött. Kerületi pártösszeke-tőjének felvetette, hogy szívesen lenne hivatásos forradalmár, vagyis pártinstruktor. Erre – mindannyiunk nagy szerencsére – nem került sor, viszont felajánlották neki, hogy az akkor induló (1948-ról beszélünk) Szovjetunióbeli ösztöndíjak egyikére számíthat. Ezt örömmel vállalta. Moszkvába kiutazva Kertész Imrét fűtötte a vágy, hogy megismerje az általa nagyon tisztelt Szovjetuniót, és vonzó lehetőségnek tűnt, hogy ott szerezzen orvosi diplomát. Egy tornateremben, a földön eltöltött éjszaka után reggel, az úgynevezett irányító bizottság előtt ez a vágya egyik pillanatról a másikra szertefoszlott. Közölték vele, hogy a Nagy Honvédó Háború során akkora a Szovjetunió orvos vesztesége, hogy az orvosi karokra nem áll módjukban külföldi diákokot fogadni. A felajánlott mezőgazdasági, gépészmérnökséghez Kertész Imrének nem volt kedve, s így elfogadta a második ajánlatot, hogy a tatáröldi Kazany egyetemén joghallgató legyen.

Ott, „távol Moszkvától” fogadták igazán sanyarú körülmények a magyar joghallgatókat. A háborút túlélte hátország élelmiszerellátása tele volt nélkülözésekkel. Kertész Imrere azonban rámosolygott a sors, mert akadt Nagy Lajos személyében – aki már végzett jogász volt – egy tanulótársa. Minden nap éjjelig tanultak, s három hónap múlva már kezdték érteni az orosz nyelvű előadásokat. Egyetlen szórakozásuk a megspórolt pénzükhöz vett rádió éjjelkor még meghallgathatták a budapesti Kossuth Rádió híreit. Rövidre fogva a kazanyi eseményeket Kertész Imre nagyon jó tanuló lett. Csak egyetlen vizsgájára kapott 4-es érdemjegyet, de így is Vörös Diplomával fejezte be tanulmányait.

Jogelméletre szakosodott szovjet Vörös Diplomából magyar bűnügyi technikus

Ambicionálta, hogy visszatérve Magyarországra a gondolkodásához legközelebb álló jogelmélettel fog foglalkozni, s írt is haza az Állam- és Jogtudományi Intézetbe, hogy szeretne ott elhelyezkedni, de erre nem kapott választ. Diplomával hazaérkezve a Magyar Irányító Bizottság őt a Belügyminisztériumba helyezte, ahol, hogy beletanuljon az ottani munkába, a Bűnügyi Osztály technikai részlegéhez osztották be. Ez aztán egy életre szóló kapcsolat kezdete volt, mert Kertész Imre hadnagy nagy lelkesedéssel vetette bele magát ebbe a munkakörbe, s tanúsítja ezt, hogy akkor meginduló Rendőrség Szemle legelső számában már *A nyomozás tervszerűsége a siker elengedhetetlen feltétele* címmel tette közzé első tanulmányát. Ne feledjük Sztálin halála után vagyunk, s egyre több részletet ismertek meg az akkor élők a törvénytelenésegekről, így Imre úgy érezte, hogy ezek megisméltődése ellen legtöbbet akkor tud tenni, ha a kriminalisztika egzaktágában tesz szert minél nagyobb ismeretekre. Nem adta fel tudományos ambícióit és a mai PhD fokozat megszerzésének akkori megfelelője, a kandidátusi fokozatért aspirantúrára jelentkezett. Mindezt Moszkvában tervezte. Ahhoz, hogy a felvételi vizsgának megfelelően filozófiai műveket kellett megtanulnia. És itt most adjuk át a szót, magának Kertész Imrerek:

„Mikor hazakerültem intenzívebben kezdtem kriminalisztikával foglalkozni és többször is sikertelenül jelentkeztem magyar aspirantúrára. Aztán jelentkeztem szovjet aspirantúrára, ahol ugyanaz volt a felvételi. Úgy volt, hogy októberben megyek Moszkvába és tudtam, hogy a Marxizmus-Leninizmus vizsga és a filozófiai vizsga némely helyen rendkívül kemény. A forrásmunkákat kellett pontosan meghatározni és ez nekem nem tetszett. Ezt meg akartam előzni és jelentkeztem és kaptam rá engedélyt, hogy a filozófiai vizsgát Magyarországon letegyem és utána kerüljek ki a Szovjetunióba. Ideiglenesen leszereltem a rendőrségtől és tanulmányi szabadságra mentem. Mint felvett aspiráns belépést kaptam a Parlamenti Könyvtár kutató szobájába. Ebben a kutatószobában ültem, amikor láttam, hogy a Bem téren készülődik a tüntetés 1956. október 23-án. Készültem a filozófia vizsgámra, míg aztán be nem jöttek és közölték, hogy bezár a Parlament. Kikerültem a Kossuth térre, ahol rögtön megismertem Györfi barátom hangját, aki konferálta az eseményeket, utána pedig Nagy Imrét. Akkor aztán jöttek a teherautók, hogy menjünk a Rádióhoz. Én bementem az ORFK ügyeletére, ami a mai Képviselői Irodaház épülete volt, és jelentkeztem, hogy bevonulok. Attól kezdve egyszer mentem haza, végig bent voltam. Dacára annak, hogy én nem voltam ÁVH-s, mert bűnügyes voltam, ez idő alatt feltúrták a lakásomat.”

Az ORFK Bűnügyi Technikai Alosztályvezetőjéből az 1956-os budapesti szovjet városparancsok tolmácsa

„Az ORFK-n az első időben nem volt mit tenni, aztán betettek oda egy diák századot. Nekem az volt a munkám, hogy ezekkel az egyetemista gyerekekkel mentem éjszakai járőrözésre. Egy nemzetőr század volt egyetemistákból. Hogy hogy kerültek oda azt nem tudom, de ott is aludtak.

Akkor senkinek nem volt ott dolga. Igen sokan ott aludtunk, nem is járunk haza. November 3-án mentem haza és 4-én reggel mentem be újra. Még akkor nem nagyon tudtam, hogy mi történt. Volt egy Szegő nevű vizsgáló tiszt, akivel találkoztam a Duna mozinál, ahol megállított és azt mondta, hogy nem menjek arra, mert ott vannak a szovjetek. Ahogy bementem a főkapitányságra fogadott az országos főkapitány, Pöcze Tibor. ...

Fogadott és adott nekem egy hatalmas lepedőt, hogy ezzel a lepedővel menjek oda a szovjet tankokhoz a Margit-hídra és mondjam meg nekik, hogy ez az Országos Rendőr-főkapitányság, itt nagyon sok fegyver van, de nem azért van a fegyver, hogy a szovjetekre lőjenek. Odamentem a tankosokhoz. A tankos azt mondta, hogy üljek be a tankba. Bemásztam és elvitt a Parlamentig. Ott kiszálltam és ott állt civilben egy jó megjelenésű férfi, akiről tudtam, hogy szovjet tanácsadó a hírszerzésnél. Ő rendkívül megörült nekem, mert felismert. Azt mondta, hogy maradjak ott és segítsek nekik tolmácsolni, mert nem tudják megértetni magukat a helyiekkel. Bemutatott egy tábornoknak, aki Albániából érkezett és ő lett a budapesti városparancsnok. Az első munkám az volt, hogy ez a tábornok összegyűjtötte a Parlamentben lévő őrséget. A Parlamentet akkor a Zrínyi Akadémia tanárai és hallgatói őrizték. Az étteremben gyűjtötte őket és én tolmácsoltam, hogy vállalják tovább a Parlament őrzését, megtarthatják a fegyvereiket és nem fog beleszólni a munkájukba. Felszólalt a parancsnokuk, hogy nem voltak otthon már jó néhány napja és haza akarnak menni. Elengedték őket. Még le sem fegyverezték őket.

Akkor megkért ez a parancsnok, hogy telefonáljak Pöczének, küldjön rendőrtiszteket. Ő átküldött 20 olyan rendőrtiszteket, akik szovjet főiskolát végeztek és ők vették át a Parlament őrzését.”

Kertész Imre tolmácsi szerepe valamikor 1957 januárjában befejeződött. Előtte még sikerült rábeszélnie a városparancsnokot, hogy egy estére, december 24-ére oldja fel a kijárási tilalmat, mert „a magyarok karácsony este nem szoktak forradalmat csinálni”.

2016-ból visszatekintve, különösen, ha az egész életútját egyben nézzük Kertész Imre ahhoz nyújtott segítséget, hogy a rend helyreálljon, a helyzet stabilizálódjon. Végül is ezt tette a forradalom napjaiban is, amikor egy nemzetőr század keretei között egyetemistákkal járőrözött. Reálpolitikus volt, felmérte a geopolitikai erőviszonyokat, sem nem disszidált, sem nem lett hős. Jártta azt az utat, amit kitűzött magának és 1957-ben már Moszkvában folytatta tovább bűnügyi-technikai tanulmányait, és onnan kandidátusi fokozat megszerzésével tért haza. S lett a Bűnügyi, Szakértői és Kutatóintézet európai hírű megteremtőjévé. A német és az orosz nyelvtudását

50 éves korában még angol nyelvvizsgával is kibővítette. Példát mutatott munkatársainak a kemény, fegyelmezett munkájával. Heti hét napot dolgozott, vasárnap például nyelveket tanult vagy idegen nyelven olvasott. Kivételes személyiség volt. Életpéldája szolgáljon mindannyiunk számára tanulsággal, hogy szélsőséges ideológiák árnyékában is válhat valaki tudós értelmiségivé. Tudományos teljesítményét a mai Széchényi-díjnak megfelelő Állami Díjjal ismerték el. A tudományok doktora lett, a tábornoki előléptetés csak elég későn, már közvetlenül a halála előtt jutott megérdemelten osztályrészévé. Nagy veszteség volt halála! Nyugodjon békébe